

PROSPERITY

PAKET RESURSA

Usvajanje SUMP pristupa za male gradove i gradove srednje veličine

THE CIVITAS INITIATIVE
IS CO-FINANCED BY THE
EUROPEAN UNION

Odgovorni autor(i): Aljaž PLEVNIK | UIRS

Odgovorna koautorica: Mojca BALANT | UIRS

Datum:

05.10.2017

Status:

Finalna verzija

Sadržaj

1	UVOD	Fehler! Textmarke nicht definiert.
2	UVOD U TEMU.....	Fehler! Textmarke nicht definiert.
3	SUMP KORACI – ZNAČAJ I IZAZOVI ZA MANJE GRADOVE	4
4	STUDIJE SLUČAJA	Fehler! Textmarke nicht definiert.
5	FUNKCIONIRA LI SUMP PRISTUP NA RAZINI ČETVRTI?	7
6	PRIJEDLOZI ZA DALJNJE ČITANJE.....	Fehler! Textmarke nicht definiert.
7	KONTAKTI	Fehler! Textmarke nicht definiert.

1 Uvod

Ovo poglavlje pruža kratak uvod u temu treninga i u ovaj paket resursa.

O treningu o usvajanju SUMP pristupa za male gradove i gradove srednje veličine

Ovaj trening daje detaljniji pogled na prilike i izazove vezane za uvođenje planova održive urbane mobilnosti (SUMP) u malim i gradovima srednje veličine. SUMP-ovi se obično izrađuju u velikim gradovima, sa više od 100 000 stanovnika. Međutim, više od polovine građana Europe živi u manjim gradovima, koji se suočavaju s vlastitim izazovima vezanim za održivu mobilnost i planiranje prijevoza. Ovaj trening stoga nudi niz lekcija i studija slučaja gradova s manje od 100 000 stanovnika, te kroz praktične vježbe demonstrira kako je SUMP koncept planiranja moguće prilagoditi za gradove i projekte svih veličina.

Ciljna su skupina ovog treninga predstavnici spomenutih manjih gradova odgovorni za pitanja prometa i mobilnosti, predstavnici nacionalne razine vlasti uključeni u razvoj i koordinaciju nacionalnih SUMP projekata, te nacionalne fokalne točke koje su također partneri u projektu CIVITAS PROSPERITY.

Ovaj trening pruža niz dokaza da je SUMP pristup relevantan za gradove svih veličina. Predstavljaju se naučene lekcije i studije slučaja o iskustvima sa SUMP-ovima u manjim gradovima, dok se za demonstriranje korisnosti koncepta planiranja održive urbane mobilnosti na različitim razinama planiranja koriste praktične vježbe.

O ovom paketu resursa

Ovaj paket resursa nudi širi uvid u mogućnosti korištenja SUMP pristupa na različitim razinama (mikro, lokalnoj, regionalnoj, nacionalnoj) te polaznicima pruža znanje o prednostima, kao i izazovima i rješenjima vezanim za takav pristup. Trening se sastoji od četiri predavanja, te kratkog uvodnog i zaključnog predavanja. Četiri su predavanja temeljena na praktičnim primjerima, diskusijama i grupnom radu, kako bi se osigurala visoka razina uključenosti polaznika i time bolje ovladavanje temom. Paket resursa također nudi niz poveznica na materijale korištene u pripremi ovog treninga, kao i na niz drugih relevantnih dokumenata.

2 Uvod u temu

Ovo poglavlje predstavlja i raspravlja o relevantnim iskustvima i naučenim lekcijama iz Slovenije i dva europska projekta o izradi SUMP-ova u malim gradovima i gradovima srednje veličine, uključujući dokaze da SUMP pristup funkcionira za mjesta različitih veličina, kao i tipične prednosti i izazove s kojima se ista susreću u procesu pripreme SUMP-a.

Postojeće iskustvo

Postoji već nekoliko primjera i metodologija iz iskustva razvoja SUMP-a za male i srednje gradove. Slovensko iskustvo uključuje tri SUMP-a: jedan za srednje veliki grad (Ljubljana, 280 000 stanovnika), jedan za mali grad (Ljutomer, 10 000 stanovnika) te jedan za regiju (Nova Gorica, 100 000 stanovnika u regiji). U sva tri slučaja javili su se neki zajednički izazovi, koji su uključivali uspostavu sustava i formalnog okvira za planiranje i upravljanje održive mobilnosti, balansiranje korištenja različitih oblika prijevoza, reformu sustava javnog prijevoza, iskorištavanje potencijala

bicikliranja te optimizaciju automobilske i teretnog prometa. Stvari koje su pomogle u procesu postavljanja okvira za planiranje SUMP-a, prepreke s kojima su se gradovi/regije suočavali i koje je bilo potrebno prevazići kao i – najvažnije – naučene lekcije navedene su za sva tri SUMP-a. Ključna je i pozitivna poruka da su sva tri grada/regije profitirali od spomenutog procesa.

Nadalje, prezentirana su i dva europska projekta koja su se bavila SUMP-om za manje gradove, uključujući njihove ostvarene rezultate. Prvi od tih projekata, BUMP, bio je usmjeren na jačanje kapaciteta za razvoj SUMP-a u gradovima sa 40 000 – 350 000 stanovnika. Glavne su aktivnosti projekta uključivale treninge, podučavanje (*coaching*), razmjenu i izgradnju kapaciteta. Drugi je projekt Poly-SUMP, kroz koji je razvijena metodologija planiranja održive mobilnosti za policentrične regije. Metodologija, nastala na temeljima Smjernica za SUMP EU, razvijena je kroz suradnju 6 regija koje su sudjelovale u projektu.

Zajedničke poruke temeljene na naučenim lekcijama iz svih prezentiranih primjera dane su na kraju treninga. Neke je od njih moguće povezati sa svim razinama planiranja održive urbane mobilnosti, dok su druge bliže povezane sa spomenutim aktivnostima u malim i srednjim gradovima. Potrebno je naglasiti da je nacionalna podrška za SUMP i planiranje održive urbane mobilnosti od ključne važnosti, neovisno i veličini grada.

3 SUMP koraci – značaj i izazovi za manje gradove

Ovo poglavlje prezentira temeljne karakteristike koncepta SUMP-a, stvarajući polaznu točku za raspravu o važnosti i izazovima svakog koraka, te o redoslijedu aktivnosti za razvoj SUMP-a za manje gradove.

SUMP kao novi koncept planiranja

Europska komisija intenzivno promovira SUMP kao novi koncept planiranja kroz koji je moguće odgovoriti na izazove i probleme vezane za prijevoz u urbanim područjima na održiviji i integrirani način, uz ostvarenje brojnih prednosti za zajednicu. Kako negativni učinci prometnog sustava pogađaju gradove svih veličina, svi oni mogu profitirati od navedenog pristupa. Izrađene su smjernice za SUMP (2011., 2014.) kako bi se gradovima pomoglo u pripremi SUMP-ova, no opsežni proces planiranja koji iste predviđaju mogao bi biti prevelik zalogaj za manje gradove i mjesta, koja raspolažu i manjim resursima. Metodološki izazovi procesa pripreme SUMP-a za male gradove te načini na koje se s njima nositi središnja su tema ovog predavanja u sklopu treninga.

Ključni elementi SUMP koncepta

Za uspješnu optimizaciju procesa pripreme SUMP-a, gradovi moraju razumjeti koji su ključni elementi koncepta za SUMP postavljeni u Paketu urbane mobilnosti (2013.). Isti su ključni za uvođenje promjena u planiranje prometnog sustava, a uključuju sljedeće:

1. Ciljeve i specifične ciljeve (zadatke)

Svaki se SUMP temelji na setu jasnih i dobro strukturiranih ciljeva i specifičnih mjerljivih ciljeva kroz koje se nastoji poboljšati dostupnost urbanih područja i pružiti visokokvalitetnu i održivu mobilnost i prijevoz do, kroz i unutar područja planiranja.

2. Dugoročnu viziju i jasan plan provedbe (implementacije)

Vizija za SUMP utjelovljuje idealno stanje infrastrukture i usluga mobilnosti i prijevoza u dugom roku. Plan implementacije pak pokriva kratkoročnu implementaciju strategije, specificirajući vremenski okvir za implementaciju mjera, raspodjelu odgovornosti te potrebne resurse i financije.

3. Ocjenu trenutne i buduće djelotvornosti

Trenutna situacija u sustavu prijevoza trebala bi biti procijenjena u skladu s vizijom i ciljevima, ali i optimizirana kako se ne bi iscrpilo gradske resurse. Ona mora postaviti osnovu spram koje će se mjeriti budući napredak i učinak, te definirati SMART ciljeve koji će voditi implementaciju plana.

4. Uravnotežen i integriran razvoj svih oblika prijevoza

SUMP promiče uravnotežen razvoj svih relevantnih oblika prijevoza, istodobno potičući pomak ka održivijim oblicima. Plan definira integrirani set tehničkih i infrastrukturnih mjera, mjera politike i neobvezujućih mjera (*soft measures*) kojima bi se poboljšao rad i troškovna učinkovitost u odnosu na postavljene ciljeve i specifične ciljeve (zadatke).

5. Horizontalnu i vertikalnu integraciju

Visoka razina suradnje, koordiniranja, konzultiranja i izgradnje kapaciteta između različitih razina vlasti i relevantnih upravnih tijela moraju biti dijelom razvoja i implementacije SUMP-a.

6. Participativan pristup

Transparentan pristup temeljen na sudjelovanju u središtu je ideje SUMP-a. Svi ključni akteri – građani i dionici – trebali bi biti uključeni kroz cijeli proces razvoja i provedbe plana kako bi se osigurala visoka razina razumijevanja, prihvaćanja i podrške.

7. Nadzor, reviziju, izvještavanje

Napredak ka ostvarenju ciljeva i specifičnih ciljeva SUMP-a te postizanju željenih vrijednosti trebalo bi redovito pratiti na temelju odabranih pokazatelja. Trebalo bi poduzeti primjerene aktivnosti kako bi se osigurao redovan pristup relevantnim podacima, a izvješća o evaluaciji bi trebala pružiti osnovu za ocjenu implementacije te biti iskomunicirana u javnosti.

8. Osiguranje kvalitete

Vlasti na nacionalnoj i lokalnoj razini trebale bi imati mehanizme i dovoljno znanja za osiguranje kvalitete i potvrđivanje usklađenosti SUMP-ova sa zahtjevima koncepta SUMP-a.

Glavni elementi SUMP koncepta dio su ili blisko povezani s aktivnostima ciklusa planiranja SUMP-a. Drugi je stoga cilj raspraviti važnost ovih aktivnosti za manje gradove i njihovu ulogu u procesu. Gradovi koji su već izradili SUMP primijetili su da nije uvijek nužno sve raditi u skladu s rasporedom u krugu ciklusa. Primjerice, premda budžetiranje i financiranje čine temeljni dio SUMP-a u mnogim gradovima, moguće je i da sam SUMP postane mehanizam za osiguravanje financiranja u drugim gradovima u budućnosti. Također, miljokaz „usvojen SUMP dokument“ ponekad navodi na krivi trag. Politička podrška za plan mora biti uspostavljena od početka procesa, te kontinuirano potvrđivana sve do usvajanja plana – i kasnije kako bi se osigurala podrška u fazi implementacije plana. Sudionike se stoga vodi kroz ciklus planiranja SUMP-a kako bi gradili na postavljenim temeljima i identificirali i raspravili važnost i izazove svakog od koraka, te redosljed aktivnosti u procesu izrade SUMP-a za manje gradove.

4 Studije slučaja

Ovo poglavlje donosi primjere razvoja i implementacije SUMP-a u manjim gradovima (ovdje Ljutomeru, koji je moguće zamijeniti nekim drugim lokalnim ili stranim primjerom). Primjeri su dopunjeni primjerima karakterističnih izazova u malim i srednjim gradovima te mjera koje se učestalo koriste kako bi se odgovorilo na takve izazove.

Mali grad sa uspješnim SUMP-om

Budući da je najbolji i najučinkovitiji način za transfer novog pristupa planiranju kroz iskustvo sličnog grada ili uprave, u ovom se predavanju raspravljaju primjeri SUMP-ova u manjim gradovima. Prezentiraju se dokazane metode i pristupi te karakteristični izazovi za male i srednje gradove, skupa s mjerama koje se obično koriste kako bi se odgovorilo na izazove.

Slovenski je uspješni primjer razvoja SUMP-a za mali grad Ljutomer, koji ima 3300 stanovnika u gradu te 12 000 u cijeloj općini. Prvi je SUMP za Ljutomer izrađen u sklopu nacionalnog pilot-projekta za male gradove u 2012. godini. Grad se prijavio za SUMP nagradu iste godine, te završio kao jedan od tri finalista. Uspjeh je prvog SUMP-a bio među glavnim razlozima za daljnju implementaciju mjera i naglasak na održivoj mobilnosti, što je dovelo i do obnove SUMP-a u 2017. godini u sklopu nacionalnog natječaja. Danas je Ljutomer vodeća slovenska općina te veličine u području planiranja održive urbane mobilnosti.

Uobičajeni izazovi

Kako dokazuje primjer Ljutomera i drugih malih gradova diljem Europe, ova skupina gradova susreće se s nekim zajedničkim izazovima. Najčešće se spominju ograničeni resursi, zajednice usmjerene na automobile i javni prijevoz.

Ograničeni se resursi manifestiraju na nekoliko razina. Manji gradovi imaju manje proračune, manje je ljudi na raspolaganju za rad na SUMP-u i osoblje je generalno manje specijalizirano, budući da jedna osoba često mora pokrivati više područja planiranja i upravljanja. Najčešće se na ovaj izazov reagira prijavama na sheme financiranja na nacionalnoj i EU razini, zapošljavanjem vanjskih konzultanata te sudjelovanjem u EU projektima koji pružaju treninge, izgradnju kapaciteta i razmjenu iskustava.

Manji gradovi nažalost često imaju zajednice veoma usmjerene na automobile unatoč činjenici da su udaljenosti koje se svakodnevno prelaze relativno male. Često je tome razlog nepostojanje infrastrukture za održive oblike putovanja (pješačenje i biciklizam) niti svijesti o stvarnim udaljenostima, što loše utječe i na javno zdravlje. Rješenja uključuju provođenje neobvezujućih mjera (*soft measures*), poput organiziranja događanja za podizanje svijesti i kampanja za poticanje hodanja i vožnje biciklom i promicanje njihovih pozitivnih učinaka. Međutim, neki gradovi već su uveli i regulativne mjere (*hard measures*) - poput davanja prednosti u prometu održivim oblicima prijevoza, uvođenja dijeljenih (zajedničkih) prostora te različitih načina redizajniranja uličnih prostora.

Javni je prijevoz treći najčešći izazov manjim gradovima. U mnogim je slučajevima uvođenje redovnog javnog prijevoza naprosto preskupo zbog malog broja potencijalnih korisnika, kao i zbog često velikog područja koje je potrebno povezati. S druge strane, navedeni gradovi često se suočavaju s istim demografskim promjenama kao i veće općine, pri čemu je porast broja starijih osoba najvažniji za pitanje organizacije javnog prijevoza. Unatoč teškoj situaciji, već postoji niz dokumentiranih dobrih, funkcionalnih praksi. Iste uključuju rješenja poput prijevoza na zahtjev,

volonterskih ili usluga prijevoza u zajednici, integracije sa školskim autobusima i uspostave decentralizirane agencije.

5 Funkcionira li SUMP pristup na razini četvrti?

Ovo poglavlje ukratko objašnjava cilj grupne vježbe te uključuje materijale za sudionike i podršku za trenere.

Grupna vježba

Cilj je ove grupne vježbe provesti sudionike kroz proces planiranja za projekt na razini četvrti, koristeći glavne elemente koncepta za SUMP. Sudionici moraju izraditi detaljan (*step-by-step*) plan za poboljšanje mobilnosti i prijevoza oko određene škole. Cilj je ove vježbe pokazati korisnost SUMP pristupa na različitim razinama: od ulice, škole ili četvrti do grada, općine ili regije.

Sudionici bi se trebali podijeliti u grupe od po najviše 3-4 osobe. Materijali za provedbu grupne vježbe mogu se naći u dokumentu „Koncept treninga“.

6 Materijali za daljnje čitanje

Ovo poglavlje nudi nekolicinu poveznica na materijale korištene u pripremi ovog treninga, kao i na niz drugih relevantnih dokumenata.

BUMP (2016.): Razvoj SUMP-ova u srednjim i malim gradovima

Izvešće BUMP projekta o lekcijama naučenim za vrijeme provođenja treninga u gradovima kao dio BUMP projekta. Izvešće sadrži korisne informacije o iskustvu BUMP projekta u radu na SUMP-ovima gradova srednje veličine (40 000 i 350 000 stanovnika).

Izvor: <http://www.bump-mobility.eu/Download.ashx?url=/media/93314/lessons-learnt-while-coaching-cities.pdf>

ENDURANCE (2016.): Održiva mobilnost u malim gradovima i ruralnim područjima

ENDURANCE *e-update* o važnosti SUMP metodologije za manje gradove predstavlja odličan sažetak teme treninga s poveznicama za daljnje informiranje.

Izvor: http://www.epomm.eu/newsletter/v2/content/2016/0216/doc/eupdate_en.pdf ili <http://www.epomm.eu/newsletter/v2/eupdate.php?nl=0216&lan=en>

EPTA (2014.): Javni prijevoz u malim i gradovima srednje veličine

Pozicijski dokument EPTA projekta izrađen je kako bi pomogao ruralnim područjima i malim ili srednjim gradovima koji žele poboljšati svoj javni prijevoz.

Izvor: <http://www.eltis.org/sites/eltis/files/trainingmaterials/position-paper-en.pdf>

PLEVNIK A. (2015.): Odgovaranje na izazov. (Rising to the challenge)

Rad objavljen u časopisu „Thinking Cities” prati napredak koji su gradovi i regije u Sloveniji ostvarili u planiranju održive urbane mobilnosti. Opisuje se evolucija SUMP-ova u Sloveniji i njihovo testiranje na manjim razinama.

Izvor: <http://www.polisnetwork.eu/uploads/Modules/PublicDocuments/thinking-cities---spring-2015---web.pdf>

PLEVNIK A., DEMŠAR - MITROVIČ P. (2015.): Aktivnosti podrške SUMP-u poduzete od strane Vlade Slovenije

Prezentacija uključuje informacije o razvoju SUMP-ova u Sloveniji. Prezentirana je na 2. Europskoj konferenciji o SUMP-ovima u Bukureštu.

Izvor: http://www.eltis.org/sites/eltis/files/17-06-2015_plevnik-sump_slovenian_national_support.pdf

Poly-SUMP (2014.): Poly-SUMP metodologija – Kako razviti SUMP za policentričnu regiju

Smjernice za metodologiju razvoja SUMP-a za regiju s policentričnim profilom i zajedničkim administrativnim granicama. Metodologija može biti korisna za mala mjesta i gradove u policentričnim regijama.

Izvor: <http://www.poly-sump.eu/fileadmin/files/tool/PolySUMP-SUMP-guidelines-FINAL.pdf>

7 Kontakti glavnih trenera

Aljaž PLEVNIK

E-Mail: aljzp@uirs.si

Skype: Aljaz Plevnik

Mojca BALANT

E-mail: mojcab@uirs.si

Skype: Mojca Balant

UIRS | CIVITAS PROSPERITY

Trnovski pristan 2

1000 Ljubljana | SLOVENIJA

www1.uirs.si/en-gb/Home